

Národný program prevencie HIV/AIDS v Slovenskej republike na roky 2017 – 2020

1. Úvod

Vírus ľudskej imunodeficiencie (ďalej len „HIV“) a syndróm získanej ľudskej imunitnej nedostatočnosti (ďalej len „AIDS“) má ďalekosiahle dopady na jednotlivcov, spoločnosti a krajiny po celom svete. Národný program prevencie HIV/AIDS v Slovenskej republike na roky 2017 – 2020 nadväzuje na predchádzajúce aktivity v boji proti HIV/AIDS v Slovenskej republike a zohľadňuje odporúčania Svetovej zdravotníckej organizácie a Joint United Nations Programme on HIV/AIDS (ďalej len „UNAIDS“). Základným cieľom Národného programu prevencie HIV/AIDS v Slovenskej republike na roky 2017 – 2020 zostáva obmedzovať šírenie vírusu HIV v Slovenskej republike a zmierňovať dopady nákazy HIV a AIDS v tých častiach spoločnosti, ktorých sa to najviac dotýka. Všetky aktivity musia byť v súlade s cieľmi UNAIDS, založené na princípe ochrany ľudských práv, uplatňovania vedeckých poznatkov, rešpektovania národnej koordinácie a zmysluplného zapojenia občianskej spoločnosti a mimovládnych organizácií v oblasti boja proti HIV/AIDS.

2. HIV/AIDS v Slovenskej republike a Európe

Sledovanie nákazy HIV/AIDS sa v Slovenskej republike zaviedlo už v roku 1985. Výsledky sa sumarizujú a vyhodnocujú mesačne a kvartálne. Osobitne sa sledujú príslušníci ohrozených skupín a s vyššou možnou expozíciou vírusu. Analyzujú sa výsledky skriningových vyšetrení darcov krvi, tkanív, orgánov a tehotných žien.

Od roku 1985 do 31. 12. 2016 bolo registrovaných u občanov Slovenskej republiky i cudzincov spolu 898 prípadov infekcie vírusom ľudskej imunitnej nedostatočnosti, z toho 756 bolo u občanov Slovenskej republiky a 140 u cudzincov. Zo 756 prípadov u občanov Slovenskej republiky sa 664 vyskytlo u mužov a 92 u žien. U 97 osôb (84 mužov, 13 žien) prešla HIV infekcia do štádia AIDS a zaznamenaných bolo 62 úmrtí ľudí s HIV (z toho 48 v štádiu AIDS).

Väčšina HIV infekcií bola v Slovenskej republike zaznamenaná v skupine mužov majúcich sex s mužmi a získanie nákazy homosexuálnym stykom bolo stanovené v 64,7 % prípadov. Heterosexuálnym stykom bolo prenesených 23,6 % infekcií, 2,1 % injekčným užívaním drog (zo 14 prípadov väčšina získaná mimo Slovenskej republiky), 0,1 % transfúziou krvi (jeden prípad nákazy mimo Slovenskej republiky v roku 1986) a v 9,5 % prípadov nebol spôsob prenosu stanovený. Najviac ľudí s HIV žije vo väčších mestách a najvyššia kumulatívna incidencia HIV infekcie je dlhodobo v Bratislavskom kraji.

Počet ľudí žijúcich s HIV neustále narastá. U novodiagnostikovaných prípadov infekcie HIV výrazne prevláda jej akvizícia pri sexuálnom styku. Hlavne u mužov dochádza k nákaze stále častejšie aj v nižšom veku. Sporadické prípady v ťažko dostupnej skupine populácie u injekčných užívateľov drog, vytvárajú riziko skrytého šírenia infekcie HIV.

Vyšetrovanie anti - HIV protilátok je v Slovenskej republike prístupné každému. Ak vyšetrovaná osoba trvá na anonymnom vyšetrení, je vyšetrená anonymne. Správne nastavená antiretrovírusová liečba odďaľuje nástup klinických príznakov ochorenia AIDS. Znižuje

vírusovú záťaž a tým prispieva k posilňovaniu imunitného systému človeka. Poskytovaním kvalitnej liečby a dodržiavaním účinného liečebného režimu sa riziko prenosu HIV môže znížiť až o 96 %, čo z antivírusovej liečby robí účinný preventívny nástroj. V krajinách, ktoré si môžu dovoliť takúto liečbu aplikovať v širšom meradle sa ukazujú štatisticky významné zmeny v poklese prípadov AIDS, ako aj nových infekcií HIV. I keď sa liečba HIV/AIDS výrazne zlepšila, súčasné liečebné možnosti sú i naďalej obmedzené. Liečbou sa vírus z tela neodstraňuje. Liečba si vyžaduje takú profesionálnu komunikáciu lekára s pacientom, ktorá zahŕňa detailné oboznámenie pacienta s jeho stavom, výsledkami vyšetrení a liečbou, pričom umožňuje pacientovi rozhodovať o svojom zdraví a možnostiach liečby. Viaceré spôsoby liečby majú vedľajšie účinky a vzniká rezistencia vírusu na antiretrovírusové lieky. V Slovenskej republike je liečba ľudí žijúcich s HIV/AIDS zabezpečená na piatich pracoviskách: v Bratislave, v Banskej Bystrici, v Martine, v Košiciach a v Nitre. Správne nastavená liečba je veľmi dôležitá nielen pre ľudí žijúcich s HIV/AIDS, ale aj v prevencii a v spomalení šírenia tohto ochorenia. Slovenská republika patrí zatiaľ medzi krajiny s relatívne nízkym počtom ľudí s HIV/AIDS. Počet prípadov HIV/AIDS však stále narastá. Je preto nevyhnutné pokračovať v účinnej prevencii tohto ochorenia. Vzhľadom na stále dospievajúcu novú generáciu je potrebné opakovane vykonávať aktivity spojené so vzdelávaním a výchovou mladých ľudí, aby boli dostatočne informovaní o tom, čo je HIV/AIDS a ako majú chrániť seba a svojich najbližších. HIV má presne definované cesty prenosu a aj preto je v súčasnosti prevencia najdôležitejšou súčasťou boja proti šíreniu HIV. Medzi najvýznamnejšie aktivity v prevencii šírenia infekcie HIV patria cielené preventívne činnosti, liečba HIV a surveillance zamerané na ohrozené skupiny obyvateľstva.

V roku 2015 bolo v 31 krajinách Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru novodiagnostikovaných 29 747 prípadov infekcie HIV, čo predstavovalo incidenciu 6,3/100 000 obyvateľov. Najviac prípadov sa vyskytlo v Estónsku (incidencia 20,6/ 100 000 obyvateľov), Lotyšsku (19,8/100 000 obyvateľov) a Malte (14,2/100 000 obyvateľov). Najmenej prípadov hlásila Slovenská republika (1,6/100 000). V roku 2014 bolo novodiagnostikovaných 3 754 prípadov AIDS, čo predstavovalo incidenciu 0,8/100 000 obyvateľov. Najviac prípadov AIDS sa vyskytlo v Lotyšsku (6,6/100 000 obyvateľov) a v Portugalsku (2,3/100 000 obyvateľov).

3. Organizácia, riadenie a kontrola NPP HIV/AIDS

Koordinátorom Národného programu prevencie HIV/AIDS v Slovenskej republike na roky 2017 – 2020 je hlavný hygienik Slovenskej republiky, ktorý je zároveň predsedom Národnej komisie pre prevenciu HIV/AIDS. Národná komisia pre prevenciu HIV/AIDS sa riadi vo svojej činnosti štatútom a rokovacím poriadkom. Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky koordinuje plnenie úloh a aktivít jednotlivých rezortov a iných organizácií zastúpených v Národnej komisii pre prevenciu HIV/AIDS vyplývajúcich z Národného programu prevencie HIV/AIDS v Slovenskej republike na roky 2017 – 2020. Plnenie úloh zabezpečujú členovia Národnej komisie pre prevenciu HIV/AIDS zodpovední za určené rezorty. Komplexná starostlivosť o ľudí s HIV a ľudí žijúcich s AIDS je poskytovaná v zmysle všeobecne platnej legislatívy na úrovni súčasne dostupných poznatkov. Všetky lieky používané v antiretrovírusovej liečbe sú riadne registrované na Štátnom ústave pre kontrolu liečiv v rámci centrálnej registrácie. Zabezpečená je aj kontrola krvi a krvných derivátov.

Súčasťou komplexnej starostlivosti je testovanie vírusovej záťaže a podľa potreby aj rezistencie voči aktuálne podávaným antiretrovírusovým liekom. Národný program prevencie HIV/AIDS v Slovenskej republike na roky 2017 – 2020 je zameraný na celú populáciu Slovenskej republiky s dôrazom na ohrozené skupiny obyvateľstva, najmä na:

- a) skupiny vo vyššom riziku akvirácie infekcie HIV, ako sú muži majúci sex s mužmi, osoby poskytujúce platené sexuálne služby, ľudia, ktorí injekčne užívajú drogy, osoby s inými sexuálne prenosnými infekciami, pacienti s tuberkulózou, ohrozené skupiny z hľadiska etnických, sociálnych alebo kultúrnych charakteristík,
- b) osoby v rizikových situáciách, napr. osoby cestujúce do oblastí s vysokým výskytom HIV/AIDS, osoby v nápravných zariadeniach, osoby vo vyššom riziku z dôvodov profesionálnych alebo zdravotných, osoby pracujúce v zdravotníctve, príjemcovia krvi, pracovníci erotických, masážnych a tetovacích salónov a pod.

Plnenie aktivít vyplývajúcich Národného programu prevencie HIV/AIDS v Slovenskej republike na roky 2017 – 2020 vyhodnotí Národná komisia pre prevenciu HIV/AIDS jedenkrát ročne vyhodnotí a vypracuje Správu o plnení úloh Národného programu prevencie HIV/AIDS v Slovenskej republike. Alternatívou je zabezpečiť v budúcnosti vypracovanie Správy o plnení aktivít vyplývajúcich z Národného programu prevencie HIV/AIDS v Slovenskej republike v súlade s odbornými kritériami riadnej evalvácie nezávislým orgánom či inštitúciou zabezpečenými Ministerstvom zdravotníctva Slovenskej republiky.

4. Hlavné strategické ciele, úlohy a cesty k ich splneniu

Akčný plán reakcie zdravotníckeho sektora na HIV v Európskom regióne Svetovej zdravotníckej organizácie vychádza z Akčného plánu pre HIV/AIDS na roky 2012 – 2015. Obsahuje európske vízie na ukončenie AIDS ako verejno – zdravotníckej hrozby do roku 2030 a je podporovaný stratégiou UNAIDS na roky 2016 – 2021. Víziou európskeho regiónu je dosiahnuť do roku 2030 nulovú incidenciu infekcií HIV, nulovú smrtnosť na AIDS a nulovú diskrimináciu ľudí s HIV. Ďalším z cieľov vytýčených do roku 2030 je zaistenie dlhého a zdravého života pre ľudí všetkých vekových kategórií. Čiastkové ciele do roku 2020 smerujúce k naplneniu celkovej vízie do roku 2030 sú vytýčené pre nasledovné oblasti:

- a) *prevencia*: eliminácia počtu novovzniknutých infekcií o 75%, redukcia prenosu z matky na dieťa (o 2 % v nedojčenej populácii, o 5 % v dojčenej populácii), redukcia výskytu kongenitálneho syfilisu a HIV u detí na menej ako 50 prípadov na 100 000 živonarodených,
- b) *diagnostika a liečba*: 90% ľudí žijúcich s HIV pozná svoj HIV status, 90% ľudí s HIV podstupuje liečbu, 90% ľudí s HIV, ktorí podstupujú liečbu, dosiahne trvalé potlačenie vírusovej záťaže,
- c) *úmrtnosť v dôsledku AIDS*: zníženie počtu úmrtí na AIDS o 80 %, zníženie počtu úmrtí v dôsledku tuberkulózy o 75%, zníženie počtu úmrtí v dôsledku hepatitídy B a hepatitídy C u ľudí s koinfekciou HIV o 10%,
- d) *diskriminácia v súvislosti s HIV/AIDS*: nulová politická, spoločenská a legislatívna diskriminácia v súvislosti s HIV.

4.1. Znížiť riziko vzniku a šírenia HIV infekcie

4.1.1 Prevencia sexuálneho prenosu HIV:

- a) podpora aktivít vedúcich k partnerskej vernosti a sexuálnej abstinencii,
- b) podpora aktivít bezpečnejšieho sexu, ochrana pred sexuálne prenosnými infekciami,
- c) zabezpečenie dostupnosti a používanie mužských a ženských prezervatívov, širšia informovanosť o jednotlivých spôsoboch prevencie,
- d) zabezpečenie zdravotnej starostlivosti pre osoby s pohlavne prenosnými ochoreniami,

- e) zabezpečenie preventívnych aktivít medzi ľuďmi vo vyššom riziku akvirácie infekcie HIV, medzi mladými ľuďmi a ľuďmi v rizikových situáciách,
- f) podpora a zabezpečenie programov zameraných na sexuálne a reprodukčné zdravie,
- g) zabezpečenie dostupného, dobrovoľného, bezplatného a anonymného poradenstva a testovania na HIV protilátky pre všetkých obyvateľov Slovenskej republiky a najmä, ohrozené skupiny obyvateľstva,
- h) poskytovanie možnosti antivírusovej liečby pre osoby s HIV žijúce v sérodiskordantných pároch bez ohľadu na počet CD4 buniek,
- i) poskytovanie finančne a regionálne dostupnej post - expozičnej profylaxie.

4.1.2 Prevencia prenosu HIV krvou

- a) zabezpečenie zásobovania zdravotníckych zariadení bezpečnou krvou ako aj účelné používanie transfúzných prípravkov a krvných derivátov,
- b) zabezpečenie aseptických podmienok pri invazívnych výkonoch, pri ktorých dochádza k porušeniu anatomickej bariéry, vrátane kozmetických výkonov, tetovania a piercingu,
- c) podpora opatrení smerujúcich k ochrane pred infekciou HIV u osôb, ktoré si aplikujú drogy injekčne,
- d) podpora predaja injekčných striekačiek v lekárňach osobám, ktoré si aplikujú drogy injekčne,
- e) zabezpečenie pravidelného, poradenstva a dobrovoľného testovania HIV protilátok u osôb, ktoré si aplikujú drogy injekčne,
- f) zabezpečenie dostupnosti liečby pre všetkých užívateľov drog so závislosťou, vrátane substitučnej, bez ohľadu na ich sociálno-ekonomickú situáciu.

4.1.3. Prevencia vertikálneho prenosu infekcie HIV

- a) poskytovanie informácií ženám o prevencii HIV infekcie prenášanej perinatálnym spôsobom,
- b) testovanie infekcie HIV u tehotných žien,
- c) podpora programov zameraných na reprodukčné a sexuálne zdravie ľudí žijúcich s HIV,
- d) zabezpečenie dostupnej gynekologickej a pôrodnickej zdravotnej starostlivosti,
- e) zabezpečenie univerzálne dostupnej antivírusovej liečby pre všetky osoby,
- f) zabezpečenie účinnej profylaxie vertikálneho prenosu infekcie HIV u tehotných žien s HIV,
- g) starostlivosť o novorodencov matiek s HIV (profylaxia, diagnostika, terapia).

4.2. Znížiť nežiaduce následky, osobný a sociálny dopad HIV infekcie na jednotlivcov a spoločnosť

Zabezpečenie zníženia diskriminácie osôb s HIV v zamestnaní, v zdravotníckych zariadeniach a v spoločnosti s ohľadom na cesty prenosu.

4.2.1 Zabezpečiť adekvátnu zdravotnú a sociálnu starostlivosť

- a) zabezpečenie potrebnej zdravotnej starostlivosti vrátane liečby ľudí žijúcich s HIV a s AIDS, najmä zabezpečenie dostupnej stomatologickej, gynekologickej a pôrodnickej zdravotnej starostlivosti,

- b) zabezpečenie psychosociálnej, psychologickej a psychiatrickej starostlivosti pre ľudí žijúcich s HIV, ich partnerov a rodinných príslušníkov, vrátane služieb krízovej intervencie,
- c) zabezpečenie univerzálne dostupnej antivírusovej liečby pre všetky osoby,
- d) zabezpečenie dostupnej komplexnej zdravotnej starostlivosti o osoby s HIV a inými s pohlavne a krvou prenosnými infekciami, vrátane pacientov s tuberkulózou,
- e) zabezpečenie dostupnosti sociálnych služieb pre ľudí žijúcich s HIV a AIDS, vrátane pobytu v krízových centrách.

4.2.2. Podporovať akcie a aktivity smerujúce ku zníženiu sociálnych a ekonomických dopadov infekcie HIV/AIDS na spoločnosť

- a) zvyšovanie informovanosti populácie tak, aby nevznikali diskriminačné postoje spoločnosti resp. tieto obmedzovať, s ohľadom na cesty prenosu,
- b) zvyšovanie informovanosti odbornej verejnosti, najmä zdravotníckych pracovníkov s cieľom zníženia a zamedzenia diskriminácie ľudí žijúcich s HIV, s ohľadom na cesty prenosu,
- c) zabezpečenie, aby sa k HIV/AIDS pristupovalo tak, ako ku každému inému prenosnému ochoreniu a teda aby epidemiológ mohol vykonávať rovnaký prieskum v ohnisku ochorenia, ako pri výskyte iných prenosných ochorení a aby pacient s HIV pozitivitou aktívne spolupracoval s epidemiológom,
- d) osloviť ombudsmana s možnosťou hájenia práv ľudí žijúcich s HIV.

5. Aktivity na zabezpečenie plnenia úloh NPP HIV/AIDS

5.1. Preventívne aktivity

Pri uplatňovaní preventívnych aktivít je potrebná spolupráca jednotlivých ministerstiev a mimovládnych organizácií v rámci programov prevencie, vzájomnej informovanosti o aktivitách, príprave a pripomienkovaní výučbových a propagačných materiálov a účasti v pracovných skupinách k projektom. Cieľom tejto spolupráce má byť jednotnosť v prezentovaní a podávaní informácií verejnosti so zárukou vzájomného rešpektu jednotlivých skupín obyvateľstva. Preventívne aktivity v Slovenskej republike koordinuje Národná komisia pre prevenciu HIV/AIDS.

Aktivita č. 1

Názov: Programy a kampane prevencie HIV/AIDS (zamerané na širokú verejnosť s dôrazom na partnerskú vernosť, vrátane tlačových materiálov v prevencii HIV/AIDS a zvýšenia informovanosti verejnosti prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov v priebehu roka)

Zodpovední: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, v spolupráci s mimovládnymi organizáciami a Slovenským Červeným krížom a sieťou jeho územných spolkov, Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom regionálnych úradov verejného zdravotníctva v Slovenskej republike v spolupráci s ambulanciami pre dispenzarizáciu pacientov s infekciou HIV/AIDS v Bratislave, v Banskej Bystrici, v Nitre, v Martine a v Košiciach, Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky prostredníctvom Zboru väzenskej a justičnej stráže, Národné referenčné

centrum pre prevenciu HIV/AIDS, centrá pre liečbu drogových závislostí, školy, mimovládne organizácie, Ministerstvo obrany Slovenskej republiky

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Počet preventívnych programov a kampaní a ich ohlasy v masmédiách, evaluácia jednotlivých kampaní, vytvorenie evaluačných správ kampaní a programov s dôrazom na efektivitu týchto opatrení

Aktivita č. 2

Názov: Činnosť liniek pomoci a poradní AIDS

Zodpovední: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky a prostredníctvom existujúcich liniek pomoci a poradní AIDS v rámci regionálnych úradov verejného zdravotníctva v Slovenskej republike, v spolupráci s Národným referenčným centrom pre prevenciu HIV/AIDS, mimovládne organizácie

Termín: priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: počet klientov, počet otázok a ich charakter, počet hodín za týždeň, kedy sú linky dostupné

Aktivita č. 3

Názov: Vzdelávacie programy zamerané na mládež, rovesnícke programy a iné vzdelávacie aktivity

Zodpovední: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky a prostredníctvom regionálnych úradov verejného zdravotníctva v Slovenskej republike, Slovenský Červený kríž a sieť jeho územných spolkov, mimovládne organizácie

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Počet a typ akcií, počet účastníkov, počet propagačných materiálov, evaluácia vzdelávacích programov, tvorba evaluačných správ s dôrazom na ich dopad a účinnosť

Aktivita č. 4

Názov: Aktivity k Svetovému dňu boja proti AIDS

Zodpovední: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom regionálnych úradov verejného zdravotníctva v Slovenskej republike, Národné referenčné centrum pre prevenciu HIV/AIDS, Slovenský Červený kríž a sieť jeho územných spolkov, mimovládne organizácie

Termín: Priebežne k 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Prehľad akcií, ohlasy v masmédiách (počet mediálnych výstupov)

Aktivita č. 5

Názov: Prevencia HIV/AIDS u obyvateľov marginalizovaných skupín obyvateľstva

Zodpovední: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom vybraných regionálnych úradov verejného zdravotníctva v Slovenskej republike, sekretariát splnomocnenca vlády pre riešenie problémov rómskej menšiny a mimovládne organizácie

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Počet a druh akcií, počet účastníkov, evaluácia vzdelávacích programov, tvorba evaluačných správ s dôrazom na ich dopad a účinnosť

Aktivita č. 6

Názov: Zdravotná výchova určená pre najrizikovejšiu skupinu - mužov majúcich sex s mužmi, zameraná na zvýšenie osobnej zodpovednosti pri šírení infekcie HIV

Zodpovední: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, Národné referenčné centrum pre prevenciu HIV/AIDS v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Počet a druh akcií, počet účastníkov, evaluácia vzdelávacích programov, tvorba evaluačných správ s dôrazom na ich dopad a účinnosť

Aktivita č. 7

Názov: Zdravotná výchova zameraná na sociálnu a zdravotnú prevenciu sexuálne prenosných infekcií a HIV/AIDS u osôb poskytujúcich platené sexuálne služby a u injekčných užívateľov drog

Zodpovední: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Správy o počte akcií, počte kontaktovaných, evaluácia vzdelávacích programov, tvorba evaluačných správ s dôrazom na ich dopad a účinnosť

Aktivita č. 8

Názov: Prevencia HIV/AIDS u príslušníkov Ozbrojených síl Slovenskej republiky vysielaných na plnenie úloh mimo územia Slovenskej republiky

Zodpovední: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky v spolupráci s Ministerstvom zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky a Národné referenčné centrum pre prevenciu HIV/AIDS

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Počet a typ akcií, počet účastníkov, evaluácia vzdelávacích programov, tvorba evaluačných správ s dôrazom na ich dopad a účinnosť

Aktivita č. 9

Názov: Prevencia HIV/AIDS v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody a na výkon väzby - zabezpečenie dostupnosti kondómov a poradenstva dobrovoľného testovania na HIV protilátky

Zodpovední: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky prostredníctvom Zboru väzenskej a justičnej stráže a Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky a prostredníctvom regionálnych úradov verejného zdravotníctva v sídlach ktorých sa nachádzajú ústavy na výkon trestu odňatia slobody a ústavy na výkon väzby

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Monitoring zameraný na prevalenciu HIV, hepatitídy C, tuberkulózy a iných pohlavne prenosných ochorení u osôb vo výkone väzby a osôb vo výkone trestu odňatia slobody, počet osôb zapojených do vzdelávacích programov.

Aktivita č. 10

Názov: Prevencia HIV/AIDS v záchytných táborech a azylových zariadeniach

Zodpovedný: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Zabezpečenie dostupnosti kondómov a poradenstva v týchto zariadeniach, počet a typ akcií, počet účastníkov, počet vykonaných konzultácií, počet rozdанных vzdelávacích materiálov a kondómov, počet testovaných a ďalej monitorovaných osôb

Aktivita č. 11

Názov: Prevencia a vzdelávacích policajtov, hasičov, colníkov, príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže a zamestnancov Zboru väzenskej a justičnej stráže, zamestnancov na hraničných priechodoch, pri zásahoch v miestach rizika HIV/AIDS s dôrazom na používanie osobných ochranných pracovných prostriedkov

Zodpovední: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky prostredníctvom Zboru väzenskej a justičnej stráže

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Počet a typ akcií, počet účastníkov, evaluácia vzdelávacích programov, tvorba evaluačných správ s dôrazom na ich dopad a účinnosť

Aktivita č. 12

Názov: Koordinačné aktivity Národnej komisie pre prevenciu HIV/AIDS v Slovenskej republike

Zodpovedný: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Počet a typ činnosti

Aktivita č. 13

Názov: Vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov v prevencii HIV/AIDS, zamerané na zamedzenie prenosu HIV/AIDS v zdravotníckych zariadeniach a na obmedzenie stigmatizácie a diskriminácie ľudí žijúcich s HIV

Zodpovedný: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Počet a typ vzdelávacích akcií a počet účastníkov, počet mediálnych výstupov, počet miest, kde sa program realizoval, evaluácia zameraná na zistenie dopadov programu

Aktivita č. 14

Názov: Podpora opatrení na celom území Slovenskej republiky smerujúcich k obmedzeniu aplikácie drogy a zníženiu rizika prenosu HIV u osôb, ktoré si aplikujú drogy injekčne

Zodpovední: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, Centrum pre liečbu drogových závislostí a Inštitút drogových závislostí Hraničná ulica, Bratislava a centrá pre liečbu drogových závislostí v Slovenskej republike, mimovládne organizácie

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Počet zariadení s výmenným programom striekačiek a ihiel ako aj počet osôb zapojených do programov, „harm reduction“, substitučné programy, monitoring potrieb ľudí injekčne užívajúcich drogy v kontexte substitučnej liečby

Aktivita č. 15

Názov: Celoslovenská školská preventívna kampaň „Červené stužky“

Zodpovední: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky v spolupráci so školami, Kanceláriou Svetovej zdravotníckej organizácie na Slovensku, odbornými a mimovládnyimi organizáciami.

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Počet a typ akcií, počet účastníkov, tvorba hodnotiacich správ s dôrazom na ich dopad a účinnosť.

Aktivita č. 16

Názov: Príprava nového odborného usmernenia na zabezpečenie prevencie infekcie vírusom ľudskej imunitnej nedostatočnosti

Zodpovední: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky v spolupráci s Národnou komisiou pre prevenciu HIV/AIDS v Slovenskej republike

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Schválené nové odborné usmernenie uverejnené vo Vestníku Ministerstvom zdravotníctva Slovenskej republiky

Aktivita č. 17

Názov: Ochrana ľudských práv u ľudí s HIV/AIDS

Zodpovední: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, mimovládne organizácie

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Vypracovanie informačného materiálu o právach a povinnostiach ľudí žijúcich s HIV/AIDS

5.2. Testovanie, epidemiologická surveillance

V mnohých krajinách dochádza k nárastu počtu osôb nakazených vírusom HIV z dôvodu neskorého stanovenia diagnózy. Je známe, že včasná liečba prispieva k znižovaniu chorobnosti a úmrtnosti. U mnohých osôb sa infekcia vírusom HIV diagnostikuje až v neskorých fázach infekcie. Keďže infekcia HIV po mnohé roky nemusí mať takmer žiadne príznaky, testovanie je jediný spôsob ako dospieť k včasnej diagnóze, čo umožní včasné poskytnutie liečby a starostlivosti. V prípade osôb, ktorým sa včas stanoví diagnóza, môže s menšou pravdepodobnosťou dochádzať k prenosu vírusu na iné osoby na základe nielen zníženej infekčnosti pri liečbe, ale aj zmien sexuálneho správania a správania pri injekčnom užívaní drog. Prenosu infekcie HIV z matky na dieťa sa dá účinne predchádzať testovaním na HIV a profylaxiou vertikálneho prenosu počas tehotenstva, pôrodu a po pôrode. Stanovenie včasnej diagnózy HIV má teda veľký prínos pre jednotlivcov aj pre spoločnosť a je zásadnou prioritou verejného zdravotníctva. Najväčším prínosom testovania na HIV je prístup k liečbe. Základom národných stratégií testovania infekcie HIV má byť zabezpečenie univerzálneho prístupu k liečbe a starostlivosti, prevencii a podporným službám s jasnými postupmi a nárokmi na služby.

Aktivita č. 1

Názov: Laboratórna diagnostika HIV

Zodpovední: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky v spolupráci s Národným referenčným centrom pre prevenciu HIV/AIDS v spolupráci so všeobecnými lekármi, infektológmi, a inými špecialistami a laboratóriami, ktoré túto diagnostiku vykonávajú

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Počty vyšetrení, počty testovacích miest, možnosť anonymného testovania, počet novodiagnostikovaných ochorení

Aktivita č. 2

Názov: Epidemiologické vyšetovanie prípadov HIV infekcie a AIDS

Zodpovední: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky a prostredníctvom regionálnych úradov verejného zdravotníctva v Slovenskej republike v spolupráci s Národným referenčným centrom pre prevenciu HIV/AIDS a s ambulanciami pre dispenzarizáciu a liečbu pacientov s HIV/AIDS v Bratislave, v Banskej Bystrici, v Martine, v Nitre a v Košiciach

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Analýza epidemiologickej situácie v regiónoch a v Slovenskej republike

Aktivita č. 3

Názov: Sledovanie pohlavne prenosných ochorení v súvislosti s HIV/AIDS v dermatovenerologických, gynekologických a urologických zdravotníckych zariadeniach

Zodpovední: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky a prostredníctvom všetkých regionálnych úradov verejného zdravotníctva v Slovenskej republike v spolupráci s dermatovenerologickými, urologickými a gynekologickými zdravotníckymi zariadeniami

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Výskyt pohlavne prenosných ochorení a koinfekcií s HIV

Aktivita č. 4

Názov: Nízkoprahové testovanie na HIV protilátky pre ohrozené a rizikové skupiny

Zodpovední: Národné referenčné centrum pre prevenciu HIV/AIDS, mimovládne organizácie

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Počet vyšetrených kontaktov a výsledky

Aktivita č. 5

Názov: Testovanie infekcie HIV u tehotných žien

Zodpovední: Laboratóriá, ktoré túto diagnostiku vykonávajú v spolupráci s Národným referenčným centrom pre prevenciu HIV/AIDS a gynekologicko – pôrodnickými zdravotníckymi zariadeniami

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Počet vyšetrených tehotných žien v porovnaní s počtom pôrodov a počtom potratov

5.3. Liečebno - preventívna starostlivosť o osoby s HIV/AIDS

Je nevyhnutné, aby všetky programy testovania HIV mali jasný mechanizmus na zabezpečenie liečby osôb s HIV. Mal by existovať univerzálny prístup k antiretrovírusovej liečbe. Malo by byť zabezpečené odborné vyšetrenie osôb s HIV a to čo najskôr po oznámení pozitívneho výsledku testu. V rámci tohto vyšetrenia by sa malo začať s antiretrovírusovou liečbou a mali by byť posúdené ďalšie potreby v oblasti zdravotnej a sociálnej starostlivosti a podpory.

Aktivita č. 1

Názov: Poskytovanie zdravotnej starostlivosti vo vzťahu k infekcii HIV u osôb s HIV/AIDS, vrátane sledovania infikovaných matiek a ich detí, monitorovanie liečby, sledovanie koinfekcií (napr. tuberkulóza, vírusová hepatitída B, vírusová hepatitída C)

Zodpovední: Ambulancie pre dispenzarizáciu pacientov s infekciou HIV/AIDS v Bratislave, v Banskej Bystrici, v Martine, v Nitre a v Košiciach, Národné referenčné centrum pre prevenciu HIV/AIDS

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Kvalita poskytovanej zdravotnej starostlivosti, zhodnotenie režimov antivírusovej liečby a adherencie pacientov na liečbu

Aktivita č. 2

Názov: Monitorovanie účinnosti medikamentózneho liečby všetkých pacientov vo vzťahu ku klinickým a laboratórnym prognostickým markerom (vyšetrenie CD4 T-lymfocytov, vírusovej záťaž, rezistencia, tropizmu)

Zodpovední: Národné referenčné centrum pre prevenciu HIV/AIDS v spolupráci s ambulanciami pre dispenzarizáciu a liečbu pacientov s infekciou HIV/AIDS v Bratislave, v Banskej Bystrici, v Martine, v Nitre a v Košiciach (vyšetrenie CD4 T-lymfocytov a vírusovej záťaž)

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Zhodnotenie zabezpečenia monitoringu liečby v nadväznosti na poskytovanú zdravotnú starostlivosť

Aktivita č. 3

Názov: Presadzovať zásadu dostupnosti a bezplatnosti antivírusovej liečby osôb s HIV/AIDS

Zodpovedný: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Miera dostupnosti a bezplatnosti antiretrovírusovej terapie pre ľudí žijúcich s HIV/AIDS

Aktivita č. 4

Názov: Postexpozičná profylaxia profesionálnej nákazy vírusom HIV

Zodpovední: Ambulancie pre dispenzarizáciu a liečbu pacientov žijúcich s HIV/AIDS v Bratislave, v Banskej Bystrici, v Martine, v Nitre a v Košiciach v spolupráci s Národným referenčným centrom pre prevenciu HIV/AIDS

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Rýchlosť a účinnosť poskytovania zdravotnej starostlivosti, vydanie odborného usmernenia a vytvorenie systému profylaxie u osôb profesionálne exponovaných

Aktivita č. 5

Názov: Postexpozičná profylaxia nákazy vírusom HIV po znásilnení, po použití ihly, ktorú predtým použila HIV infikovaná osoba a po sexuálnom styku s osobou s HIV infekciou

Zodpovední: Ambulancie pre dispenzarizáciu a liečbu pacientov žijúcich s HIV/AIDS v Bratislave, v Banskej Bystrici, v Martine, v Nitre a v Košiciach v spolupráci s Národným referenčným centrom pre prevenciu HIV/AIDS

Termín: Priebežne do 31. 12. 2020

Kritériá plnenia: Rýchlosť a účinnosť poskytovania zdravotnej starostlivosti, vydanie odborného usmernenia a vytvorenie systému profylaxie u osôb po znásilnení po použití ihly, ktorú predtým použila HIV infikovaná osoba a po sexuálnom styku s osobou s HIV infekciou

6. Záver

HIV/AIDS je jedným z najvýznamnejších prenosných ochorení. Napriek nákladnej liečbe je ochorenie nevyliciteľné. Cieľom boja proti HIV/AIDS je prispieť k zníženiu počtu nových infekcií HIV, k zlepšeniu prístupu k prevencii, liečbe, starostlivosti a podpore a k udržaniu kvality života ľudí s HIV/AIDS. Osobitný dôraz je potrebné zamerať na kľúčové skupiny vo zvýšenom riziku infekcie HIV. Dôležité je zabezpečiť dostupnosť včasného testovania, adekvátnu liečbu a zdravotnú starostlivosť, prenatálnu starostlivosť a testovanie žien počas tehotenstva a po pôrode, zabezpečiť včasnú diagnostiku dojčiat a okamžitú liečbu pre všetky deti s diagnostikovaným HIV. Veľký význam má psychologická a sociálna pomoc, kvalita diagnostiky infekcie HIV, laboratórne monitorovanie účinnosti liečby a zabránenie diskriminácie. Neskorá diagnostika infekcie HIV zostáva jednou z najvýraznejších prekážok pre začatie adekvátnej liečby a prispieva k šíreniu vírusu HIV. Narastajúci počet osôb s HIV/AIDS a nevyliciteľnosť tohto ochorenia zdôrazňujú skutočnosť, že prevencia je najúčinnnejším prostriedkom v zabránení šírenia HIV/AIDS v populácii. Vzhľadom na závažnosť problematiky HIV/AIDS je dôležité presadzovať systematické riešenie Národného programu prevencie HIV/AIDS v Slovenskej republike v oblasti financovania.